

УДК 331.5

Сьомченко В.В.*кандидат економічних наук, доцент,
заступник декана економічного факультету
Запорізького національного університету***Бондаренко А.Г.***студентка економічного факультету
Запорізького національного університету***Somchenko Viktoriya***Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor, deputy dean
of the Economic faculty
Zaporizhzhya National University***Bondarenko Anastasiya***Student of the economic faculty
Zaporizhzhya National University*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

ACTUAL PROBLEMS OF EMPLOYMENT OF THE POPULATION AND ITS INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено стан безробіття та міграції населення України за останні 5 років, розкрито основні проблеми, запропоновано шляхи їх вирішення. Стаття розкриває актуальні проблеми, що виникають на ринку праці країни, спричиняють міграційні процеси та впливають на стан безробіття. Проаналізовано ці явища на основі статистичних даних. Розглянуто проблему нестачі кваліфікованих робочих кадрів та перенасиченості ринку праці спеціалістами, на яких немає попиту. Досліджено вплив появи внутрішньо переміщених осіб через агресію, якої зазнає країна, на зайнятість населення та його міграцію. Ці проблеми є досить гострими для сучасного стану економіки України, а їх вирішення може позитивно вплинути на розвиток ринку праці та соціально-економічний стан країни загалом. З 2014 року ВВП країни знижувався протягом трьох років, лише в останні два роки цей показник почав дещо зростати.

Ключові слова: безробіття, міграція, зайнятість, внутрішньо переміщені особи, ринок праці, економічно активне населення.

АННОТАЦИЯ

В статье исследовано состояние безработицы и миграции населения Украины за последние 5 лет, раскрыты основные проблемы, предложены пути их решения. Статья раскрывает актуальные проблемы, которые возникают на рынке труда страны, обуславливают миграционные процессы и влияют на состояние безработицы. Проанализированы эти явления на основе статистических данных. Рассмотрена проблема недостатка квалифицированных рабочих кадров и перенасыщения рынка труда специалистами, на которых нет спроса. Исследовано влияние появления внутренне перемещенных лиц из-за агрессии, которой подвергается страна, на занятость населения и его миграцию. Эти проблемы являются достаточно острыми для современного этапа экономики Украины, а их решение может позитивно повлиять на развитие рынка труда и социально-экономическое состояние страны в целом. С 2014 года ВВП страны снижался в течение трех лет, только в последние два года этот показатель начал немного расти.

Ключевые слова: безработица, миграция, занятость, внутренне перемещенные лица, рынок труда, экономически активное население.

ANNOTATION

Nowadays, the difficult situation is observed in the socio-economic situation of Ukrainian citizens. A large number of the

active population is increasingly concerned with migration from their places of residence. Due to the very slow economic development, Ukraine loses the opportunity not only to align with developed countries, but even to catch up with virtually any country in Europe, where economic reforms are already fully functioning and work for the benefit of society. Therefore, the young active population of our country, because of the impossibility to change the situation and break the old system, decides to apply their abilities in the countries, where it will be appreciated. This problem grows with each passing year, then; the emphasis is on emphasizing the attention of society and the state, as well as finding and solving problems that create this negative tendency. Since all studies that cover the economic development of the countries of the world, Ukraine consistently finds itself at a lower level compared with even the post-Soviet countries. The article proposes to investigate the state of unemployment and migration of the population of Ukraine over the past 5 years, to understand the reasons that lead to the emergence of these problems and suggests possible ways to solve them. The article opens up the actual problems that arise in the labor market of the country, which causes migration processes and affects unemployment. An analysis of these appearances is carried out on the basis of statistical data. The problem of the lack of skilled workers and over-saturation of the labor market by specialists who are not in demand is considered. The effect by the appearance of internally displaced persons through the country's aggression is studied. Its impact to the employment and its migration. These problems are quite acute for the current state of the Ukrainian economy and their solution can positively affect the development of the labor market and the socio-economic situation in the country as a whole. Since 2014, the country's GDP has been falling for three years, and over the past two years, this figure has started to increase somewhat.

Key words: unemployment, migration, employment, internally displaced persons, labor market, economically active population.

Постановка проблеми. З початку 2014 року (березень) до сьогодні триває війна України з Росією. Нестабільне становище в країні через агресію, яка досі не закінчена, протягом 2014 та майже всього 2015 років спровокувало падіння майже всіх економічних показників. Зупинка багатьох виробництв на сході країни че-

рез воєнні дії залишила робітників підприємств цих регіонів без роботи. Також активні воєнні дії в містах та селах на сході вимусили людей залишити свої домівки та поїхати з не підконтрольних Україні територій. Одна частина людей переїхала до інших міст та сіл країни, друга частина поїхала шукати долю до інших країн. Схід України потерпає від зупинки виробництва та нестачі людських ресурсів, тоді як інші міста країни повинні вирішувати проблеми появи великої кількості робітників, спеціальності яких не притаманні напрямам виробництва, що розвинуті в цих містах. Все це впливає на зростаючі показники безробіття за останні п'ять років та збільшення міграційних процесів, що прогресують у країні, отже, можна побачити стійкий зв'язок між цими економічними явищами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми стану безробіття, відповідно, міграції населення в Україні в останні п'ять років досліджуються в багатьох працях науковців у галузі економіки. Цим питанням займалися такі спеціалісти, як Л.М. Федоришина [2], К.І. Тарасова [7], О.О. Корнієнко [6]. Всі вони акцентують увагу на проблемах економіки країни, що спричинені зростаючими темпами безробіття, отже, міграцією активного населення за кордон.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на велику кількість досліджень, нині не запропоновано моделі, яка б могла стати основою для усунення проблем безробіття та міграції, каталізатором до зростання економіки України. Загострення ситуації з від'їздом працездатного населення з країни, співвідношення кількості робочих місць та робітників не на користь робітників в містах, де зросла чисельність завдяки внутрішньо переміщеним особам, обумовлюють необхідність пошуку ефективного вирішення проблеми.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження стану безробіття, міграції населення за останні 5 років, а також їх негативного впливу на стан економіки країни; формулювання можливих напрямів вирішення цих проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічний стан України в останні п'ять років залишає бажати кращого. Одним з негативних явищ є підвищення рівня міграції населення. Якщо подивитися дані Державної міграційної служби України, можна стверджувати, що агресія щодо нашої країни спричинила у 2014–2016 роках масовий сплеск міграції в інші держави. Деяке зменшення показників спостерігалось у 2017 році, але 2018 рік знову показав збільшення цього показника [1]. Інформацію можна побачити в наведеній нижче таблиці (табл. 1).

Дані табл. 1 також показують, що бажаючих повернутися в країну з кожним роком стає дедалі менше. Через невизначеність з бойовими

діями та незмінно погане становище економіки країни люди приймають рішення покинути її назавжди.

Якщо розглянути статистичні дані цього періоду, можна впевнено зафіксувати наявність економічної кризи в країні. Згідно з даними служби Державної статистики України за 2014–2016 роки спостерігається тенденція зменшення економічно активного населення, включаючи людей працездатного віку. Лише з 2017 року можна констатувати деяке підвищення активності (рис. 1) [3].

Одними з факторів кризового стану є ведення воєнних дій на сході України та анексія Криму. Наслідком вилучення великої кількості підприємств, які розташовані в Криму та ОРДЛО (окремі регіони Донецької та Луганської областей), є недоотримання бюджетом великої кількості надходжень від їх діяльності. Також це спричинило зростання міграції населення як у межах країни, так і за ними.

Спостерігається жаклива ситуація із зайнятістю ВПО. У вересні 2018 року частка працевлаштованих ВПО (внутрішньо переміщені особи) становила 43%. Загалом серед населення України рівень зайнятості залишався стабільним, а в другому кварталі 2018 року становив 58% населення віком від 15 до 70 років. Хоча з 2015 року зайнятість ВПО дещо зросла, вона залишається на дуже низькому рівні. Багато з них стикаються з проблемами працевлаштування. Згідно з даними Державної служби статистики України та Міжнародної організації міграції в Україні 10% відсотків ВПО повідомили, що активно шукають роботу й готові почати протягом двох тижнів. Їх більшість (87%) зазначала, що стикалася зі складнощами під час пошуку роботи, серед яких найпопулярнішими причинами були нестача вакансій взагалі (69%) та низька заробітна плата на пропонуваній вакансії (57%) [3; 4]. Економічно неактивне населення становило 47% опитаних ВПО з найбільшою часткою пенсіонерів (22%) та осіб, що зайняті роботою по дому, доглядають дітей чи інших осіб у домогосподарстві (16%).

Згідно з даними Міжнародної організації міграції в Україні та Міністерства соціальної політики України кількість ВПО за 2014–2016 роки постійно зростала, лише у 2017–2018 роки вона залишається майже сталою (рис. 2). Тенденція зростання відстежується лише за появи активних бойових дій.

Незалежно від такої великої кількості внутрішньо переміщених осіб дуже невелике число з них залишається економічно активним (рис. 3).

Таким чином, проблема зайнятості ВПО загострює проблему безробіття всієї країни. Через непрацюючі програми адаптації ВПО до соціально-економічного становища країни більшість цих громадян залишається безробітною або від'їжджає до інших країн.

Згідно з даними Державної служби зайнятості України існує факт розбалансованості

Таблиця 1

Показники виїзду та повернення громадян України на постійне проживання

Показник	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Кількість оформлених документів для виїзду за кордон на постійне місце проживання	8 932	11 345	13 624	7 325	8 551
Кількість осіб, що повернулися в Україну	2 366	1 687	1 958	1 741	1 634

Джерело: складено на основі [1]

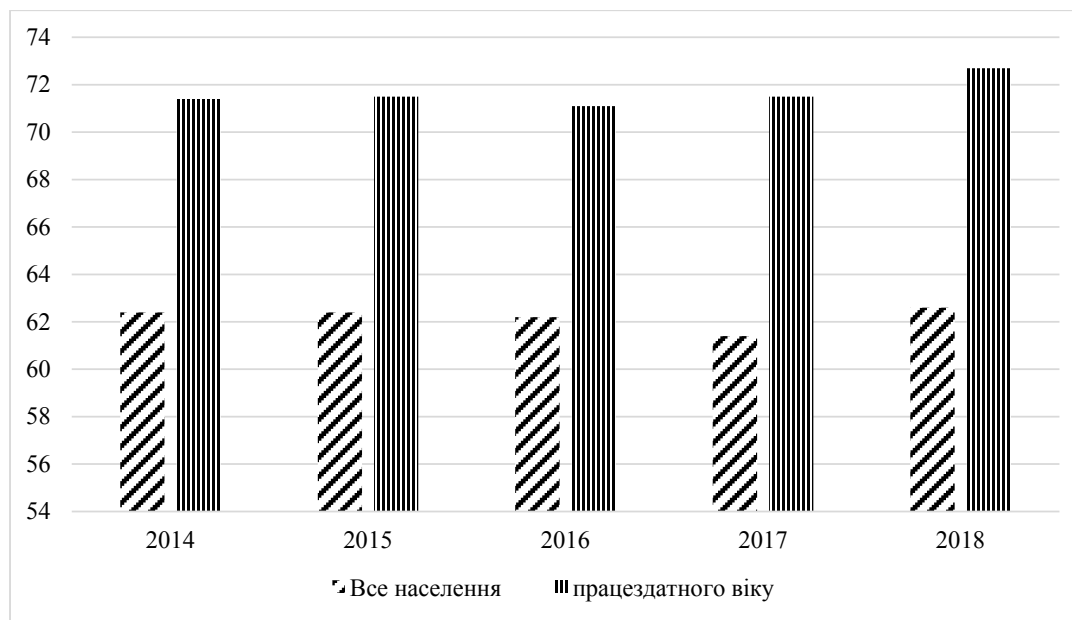

Рис. 1. Рівень економічної активності населення (в середньому за період, % до загальної кількості населення)

Джерело: складено на основі [3]

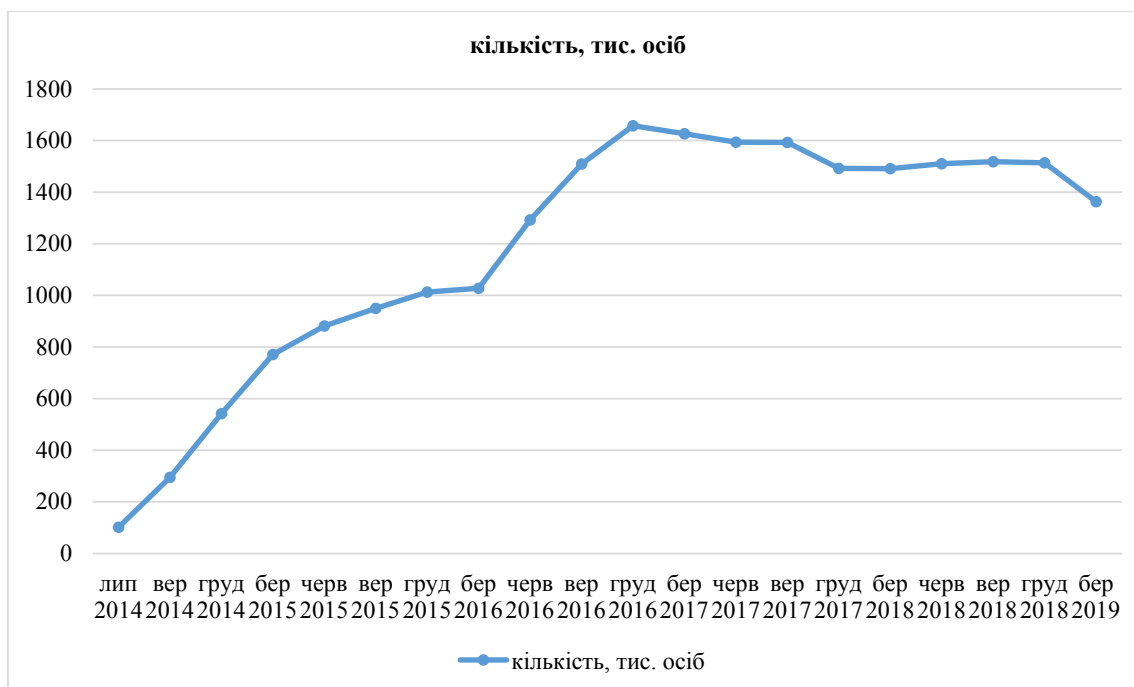

Рис. 2. Кількість ВПО за 2014–2019 роки

Джерело: складено на основі [4]

попиту й пропозиції на ринку праці. Основною проблемою цього є те, що ринок праці потребує фахівців робітничих спеціальностей (водіїв, продавців, охоронців, кухарів,

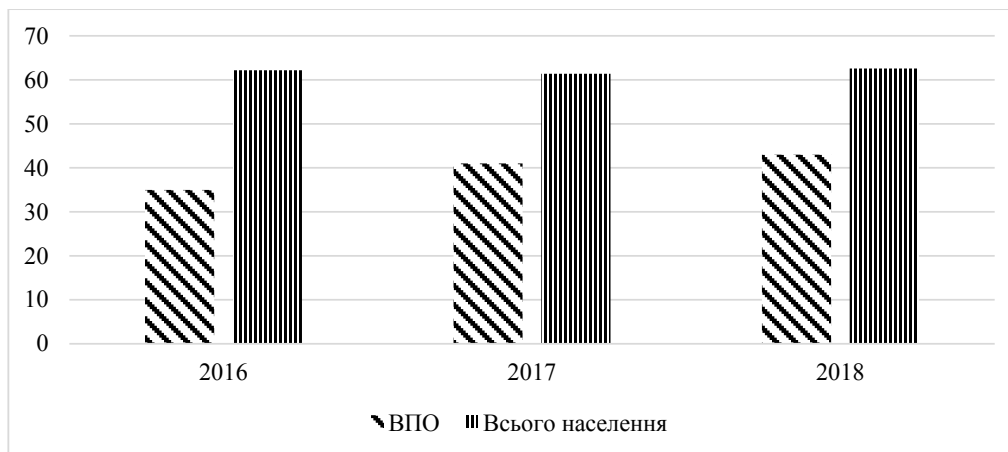

Рис. 3. Стан зайнятості ВПО порівняно з усім населенням, %

Джерело: складено на основі [4]

вантажників, швачок, електрозварювальників, слюсарів, токарів, пекарів, столярів, офіціантів, медичних сестер, трактористів, птахівників, тваринників, інженерів, фармацевтів), за якими сьогодні бракує бажаючих навчатися та працювати через низький рівень заробітної плати.

Натомість відомо, що на кожні 3 тисячі вакансій економістів є 5 тисяч бажаючих отримати цю роботу. Лише 20% молоді отримують професійно-технічну освіту, інші 80% закінчують ВНЗ.

В Україні 47% безробітних – це люди з вищою освітою, у великих містах цей показник сягає 90% [5].

Ці дані чітко демонструють дисбаланс працівників на ринку праці та спеціалістів, яких готують сучасні ВНЗ. Через такий стан на ринку праці найчастіше молоді спеціалісти не знаходять себе за напрямками своєї фахової підготовки й приймають рішення виїздити за кордон на пошуки реалізації свого інтелектуального капіталу. З іншого боку, ринок праці потерпає від нестачі необхідної робочої сили на виробництвах через небажання працездатного населення працювати на важких виробництвах за невелику заробітну платню.

Отримання безвізового режиму з багатьма країнами світу, можливість активного населення поїхати та побачити життя в розвинутих країнах спричинили тенденцію виїзду більшої кількості працездатного населення. Оскільки після відвідування країн з менш корумпованою економікою люди відчувають різницю соціально-економічного рівня життя цих країн та нашої, більшість тих, хто мав думку про працевлаштування за кордоном, втілюють її в життя, навіть не маючи змоги влаштуватися за своїм фахом.

Корупція в країні стає тягарем, що не дає змогу провести кардинальні реформи економіки України, отже, сповільнює можливість її розвитку, адже бізнес, який має бажання вкласти свої кошти у виробництво, не хоче їх

вкладати в корумповані країни. За словами генерального директора “Dragon Capital” Томаша Фіала, відсутність верховенства права, корупція в судах і правоохоронних органах продовжують нівелювати заклики керівництва країни інвестувати та створювати робочі місця в Україні.

Висновки. Таким чином, для подолання ситуації з безробіттям та міграцією населення в Україні слід звертати увагу на фактори, що стали причиною такого становища, та зменшити їх вплив.

Перш за все потрібно провести реформування економіки країни, закінчити реформи, які тільки почали впроваджуватися, що стане поштовхом для внутрішніх та зовнішніх інвесторів фінансувати економіку України.

Треба продовжити такі розпочаті реформи, як пенсійна, валютного регулювання, податкова. Наприклад, пенсійна реформа допоможе повернути довіру заробітчани до держави, оскільки вона спрямована на забезпечення стабільного доходу літніх громадян. Реформа валютного регулювання відкриває нові можливості для бізнесу та зовнішніх інвесторів. Податкова реформа допоможе врегулювати сплату податків громадянами та їх надходження в бюджет країни, а також повернути довіру бізнесу, що зменшить тіньовий обіг в економіці. Все це не є можливим без комплексної боротьби з корупцією, що є великою складовою економічних стосунків у країні. Ці напрями діяльності держави допоможуть створити нові робочі місця, що зменшить стан безробіття, та повернути ту частину громадян, які вимушені працювати за кордоном через низькі статки у власній країні.

Крім того, потрібно інтенсивніше розвивати ті напрями економіки, в яких є гостра потреба ринку праці. Це допоможе підвищити імідж необхідних для цього професій, зменшити безробіття, а також зробити більш конкурентоспроможною економіку країни й промислові сфери діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт Державної міграційної служби України. URL : <https://dmsu.gov.ua> (дата звернення: 25.03.2019).
2. Федоришина Л.М. Безробіття в Україні: актуальні проблеми і шляхи вирішення. URL : http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiMIYvRnp3hAhVHUZoKHTVdDpgQFjABegQIABAC&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbuv%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2Fsre_2015_4_16.pdf&usg=AOvVaw2vaAhcXVaJaTHRNLfRtdzu (дата звернення: 26.03.2019).
3. Офіційний сайт служби Державної статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 26.03.2019).
4. Офіційний сайт Міжнародної організації міграції в Україні. URL : iom.org.ua (дата звернення: 26.03.2019).
5. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики. URL : <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 28.03.2019).
6. Корнієнко О.О. Соціально-економічний аспект регіональної асиметрії міграційних процесів. С. 134–142. URL : https://www.idss.org.ua/avtoref/2018_dis_Kornienko.pdf (дата звернення: 30.03.2019).
7. Тарасова К.І. Статистичне дослідження проблем безробіття в Україні в регіональному розрізі. URL : http://economyandsociety.in.ua/journal/14_ukr/106.pdf (дата звернення: 01.04.2019).

REFERENCES:

1. Official site of Derzhavna migraciyna sluzhba Ukrainy (2014–2019). URL : <https://dmsu.gov.ua> (accessed: 25.03.2019).
2. Fedorishina L.M. Unemployment in Ukraine: actual problems and solutions. URL : http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiMIYvRnp3hAhVHUZoKHTVdDpgQFjABegQIABAC&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbuv%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2Fsre_2015_4_16.pdf&usg=AOvVaw2vaAhcXVaJaTHRNLfRtdzu (accessed: 26.03.2019).
3. Official site of sluzhba Derzhavnoi Statystyky Ukrainy (2014–2019). URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 26.03.2019).
4. Official site of International Organization for Migration in Ukraine. URL : iom.org.ua (accessed: 26.03.2019).
5. Official site of Ministerstvo Socialnoi Polityky. URL : <https://www.msp.gov.ua> (accessed: 28.03.2019).
6. Kornienko O.O. Socio-economic aspect of regional asymmetry of migration processes. P. 134–142. URL : https://www.idss.org.ua/avtoref/2018_dis_Kornienko.pdf (accessed: 30.03.2019).
7. Tarasova K.I. Statistical Analysis of Unemployment Problems in Ukraine in a Regional Sector. URL : http://economyandsociety.in.ua/journal/14_ukr/106.pdf (accessed: 01.04.2019).